

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА СИНОНІМІВ ЕМОТИВНОЇ ЛЕКСЕМИ HOFFNUNG

Романова Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Необхідність вивчення семантики емотивної лексики, зацікавлення такою загальною проблемою, як співвідношення формальної й семантичної структур мовних одиниць, зокрема синонімів, зумовлена зрушеннями в царині мовознавчого знання. Модерна лінгвістична наука „активно прямує від іманентно мовних пошуків до функційної лінгвістики, прагмалінгвістики і когнітивної лінгвістики“ [5, с. 34]. Хоч ця еволюція не постає одновимірною, простежуємо в її надрах стійку тенденцію до антропоцентризациї, яка не заперечує системності мови [1, с. 19].

Аналізуючи лексичну семантику, дослідники розкривають специфіку змістових характеристик слова: значення й смисл (А.А. Бурячок, В.В. Виноградов, Г.В. Колшанський, І.С. Олійник та інші вчені); через словотвір виявляють полісемічну структуру лексем (А.Д. Апресян, В.Г. Гак, С.Д. Кацнельсон, О.О. Потебня, Л.В. Щерба та інші вчені); на основі лексико-семантичних груп / полів, синонімічних / антонімічних рядів і т.ін. окреслюють й описують мовну картину світу певного етносу, чи нації на синхронічному й / чи діахронічному зрізі (М.В. Гамзюк, В.В. Зеленько, В.В. Левицький, О.Д. Огуй та інші вчені).

Актуальність вибраної теми вбачаємо також у відсутності практичних досліджень семантичної структури синонімічного ряду емотивної лексики німецької мови. Як слушно зауважує Г.І. Приходько, різні культури й окремі їхні індивіди суттєво відрізняються у своєму відношенні до емоцій та почуттів [7, с. 54]. Авторка співвідносить зазначені вище розбіжності з нормами й правилами прояву емоцій кожною культурою, ціннісними орієнтаціями людини на моральні чинники, у тому числі добро – зло, праця – неробство, старанність – ледарювання, краса – потворність, життя – смерть. У формуванні кожної із цих опозицій один із її членів містить позитивну семантику, а інший – негативну. Модальність преференції опозиційних членів релевантна ціннісній картині світу, яка об’єктивно виокремлюється у площині мовної картини світу.

Метою нашого дослідження є виявлення особливостей семантичної структури синонімів емотивної лексеми *Hoffnung* „надія, очікування“, в якій відбиваються найвищі людські почуття, позитивне відношення носіїв мови до навколишнього світу, емоційно-психічна стійкість і впевненість особистості у можливості здійснення заповітних мрій, бажань, сподівань і т.ін.

Відомий погляд, що синонімічну парадигму очолює стрижневе слово, або домінанта. Воно є носієм основного значення, спільного для всього синонімічного ряду, стилістично нейтральне й синтагматично найменш зв’язане [8, с. 144]. Щодо

сучасного німецького *Hoffnung*, то його семантика вельми презентабельна: 1) позначення футурального бажання; 2) позначення віри в здійснення бажаного; 3) позначення впевненості у можливому здійсненні чогось бажаного; 4) позначення допуску здійснення бажаного; 5) позначення ірреальності, ілюзії та 6) в переносному позитивному значенні стосовно людини, яка здійснить бажане [12, с. 502]. Зауважимо, що в 90-х роках ХХ ст. лексема *Hoffnung* мала тільки два значення: 1) позначення бажаного, що наступить без втручання третьої особи, що хтось бажане здійснить, чи дозволить йому здійснитися та 2) позначення людини, на яку покладають великі сподівання [13, I, с. 579]. Спостерігаємо певний розрив між свідомістю і мовою, між знаннями, досвідом і мовою, між культурою і словом: семантична структура ілюстрованої лексеми в двадцятитрирічній період її розвитку формально розширилася втричі та є результатом взаємодії двох протилежних, але тісно пов'язаних між собою семасіологічних процесів: диференціації (розділення, дроблення вихідної семантики п.п. 1 на означення *бажання* (п.п. 1) й на означення *людини* (п.п. 6)) та деривації (утворення словом нових значень, так званих перенесень і переходів, наприклад: п.п. 2-5).

Хронологічно слово *Hoffnung* увійшло до словникового складу німецької мови в медіальний період [15, с. 415]; структурно – це похідний іменник, утворений за схемою V + Suf. → N, яка представлена семантичною моделлю творення іменників із позитивною емотивною семантикою: V_{pos.} + Suf._{neutr.} → N_{pos.}. Наприклад: *Hoffn-ung* – надія, сподівання (**hoffen** – 1. *für die Zukunft wünschen, zuversichtlich annehmen* – бажати чогось на майбуття, сприймати щось упевнено; 2. *die Verwirklichung von etwas wünschen* – бажати здійснення чогось; 3. *von jmds. Kommen, jmds. Hilfe viel erwarten* – багато очікувати від майбуття, від чиєїсь допомоги; 4. *(wollen) annehmen, voraussetzen* – (хотіти, бажати) прийняти, припускати [12, с. 502]).

Як це видно із словникової статті, полісемічна твірна основа є позитивною. Щодо суфікса *-ung*, то він особливого впливу на семантику похідного іменника не має. У цьому контексті ілюстрований суфікс належить до афіксів-модифікаторів: сприяє виявленню в похідному слові результату психічного процесу й відповідного емоційно психічного стану [9, с. 169].

Виходячи з фактологічного матеріалу [16, с. 322; 10, с. 381], можна констатувати, що укладачі „Synonymwörterbuch“ побудували словникову статтю **Hoffnung** тільки на основі значень п.п. 3, тобто <*das feste Glauben an das Eintreten des Gewünschten*>, наприклад: *Zuversicht, Erwartung, Glaube + Hoffnungsstrahl, Hoffnungsschimmer, Hoffnungsfunke; auch Optimismus, Vertrauen* (1); тоді як колектив авторів словника *Wörterbuch der Synonyme und Antonyme* буде її „за різними критеріями“ [10, с. 5], не конкретизуючи останні для синонімів, наприклад: *Optimismus, Zukunftsglaube, Zuversicht, Lichtblick, Ausweg, Chance, Möglichkeit, Silberstreifen, Zutrauen, Aussicht, Vertrauen, positive Perspektive*. З огляду на обсяг і склад інформації у словниковій статті словника більш інноваційного періоду (1991) можна стверджувати, що формально національна свідомість німецького народу виявляє тенденцію до *дивергенції*, що простежуємо

передусім у квантитативно-квалітативній зміні номінативних „смаків“ поколінь; тенденцію до консерватизму в сфері міжкультурної взаємодії із сусідніми державами: мовою-донором слугує тільки французька мова, наприклад: *Chance, Optimismus, positiv, Perspektive*; тенденцію до експресивності, що увиразнюють композити *Lichtblick* та *Silberstreifen*, утворенні тропеїстичним (перенесеним) способом та тенденцію до практичної мудрості, характерною ознакою якої є ціннісне планування буття в майбутньому, яке гармонізує соціум, державу, людину: *Aussicht, Vertrauen, positive Perspektive*. Крім того лексеми *Aussicht, Vertrauen* й словосполучення *positive Perspektive* зареєстровано у фінальній сильній позиції тексту аналізованої словникової статті, в якій значення лексики витлумачують як універсальні [4, с. 88, 107, 114], тобто як соціально-генералізовані типи значення для дескрипції концепту надії на теренах будь-якої європейської чи світової культури.

У масиві загальної вибірки зареєстровано: 6 похідних слів, наприклад: *Erwartung, Möglichkeit, Optimismus, Vertrauen, Zuversicht, Zutrauen*; 7 складних слів, наприклад: *Hoffnungsschimmer, Hoffnungsfunke, Zukunftsglaube, Lichtblick, Ausweg, Silberstreifen, Aussicht* та 2 словосполучення, наприклад: *Glaube + Hoffnungsstrahl* і *positive Perspektive*. Крім того інвентарний список містить чотири запозичення, наприклад: *Chance, Optimismus, positiv, Perspektive*.

Розглянемо, яку роль у твірній семантичній структурі проілюстрованих вище синонімів відіграють: а) афікси; б) словоскладання та в) словосполучення. Так, у царині похідних іменників репрезентовано п'ять афіксів, у тому числі три суфікси: *-ung, -keit, -ismus* та два префікси: *ver-* і *zu-*, які беруть участь у творенні емотивних іменників із позитивною й нейтральною семантикою. Виокремлюємо три схеми: 1. V + Suf. → N; 2. Adj. + Suf. → N; 3. Pref. + V → N.

У межах першої схеми – як найважливішого механізму відділення одного типу схем від іншого й поєднання цих типів – виявляємо семантичну модель: $V_{\text{pos.}} + \text{Suf.}_{\text{neutr.}} \rightarrow N_{\text{neutr.}}$, наприклад: *Erwart-ung* – очікування (**erwarten** – 1. *auf jmds. Kommen od. auf das Eintreffen einer Sache warten* – чекати на чиюсь появу або на здійснення якоїсь справи; 1.1. *schwanger sein* – бути вагітною; 1.2. *bis zum Eintreffen einer Sache warten, solange warten, abwarten können* – чекати до кінця; до тих пір, доки справа не здійсниться, вміти очікувати; 2. *mir etwas rechnen, etwas annehmen* – рахуватися з чимось, припускати щось [12, с. 326]). Твірна основа містить позитивну сему „терпіння“, суфікс *-ung* є нейтральним і вносить сему нейтральності в семантичну структуру похідного слова. У цьому контексті суфікс *-ung* характеризуємо як суфікс-оператор.

У середині другої схеми Adj. + Suf. → N ідентифікуємо дві семантичні моделі: 1) $\text{Adj.}_{\text{pos.}} + \text{Suf.}_{\text{neutr.}} \rightarrow N_{\text{neutr.}}$ та 2) $\text{Adj.}_{\text{pos.}} + \text{Suf.}_{\text{neutr.}} \rightarrow N_{\text{pos.}}$.

Перша семантична модель $\text{Adj.}_{\text{pos.}} + \text{Suf.}_{\text{neutr.}} \rightarrow N_{\text{neutr.}}$ репрезентована похідним іменником *Möglich-keit* – можливість (**möglich** – 1. *so beschaffen, dass man damit rechnen kann, dass es zu machen, zu verwirklichen, erreichbar, ausführbar ist* – зробити так, щоб з цим можна було рахуватися, здійснювати, запроваджувати в життя, здійснити; 1.1. *so ..., wie es zu machen ist* – так, як повинно бути; 1.1.1.

sobald ich kann – як тільки я зможу; 1.1.2. *so schnell du kannst* – як швидко ти зможеш; 1.1.3. *so viel du kannst* – скільки зможеш; 1.2. *vielleicht eintretend, annehmbar, denkbar; das ist alles* – можливо відбуваючись, прийнятний, мислимий, можливий; це все; 1.2.1. (*Ausruf des Erstaunens*) *das kann doch nicht sein! wirklich!* – (вигук здивування) такого не може бути! дійсно!; 2. *allerlei, die verschiedensten Dinge, viel* – всілякий, найрізноманітніші речі, багато [12, с. 662]). Позитивні семи твірної основи нейтралізуються значенням суфікса *-keit*, який бере активну участь у творенні іменника. У цьому випадку афікс є суфіксом-оператором нейтральності.

У підвалинах другої семантичної моделі типу Adj._{pos.} + Suf._{neutr.} → N_{pos.} зустрічаємо похідний іменник *Optimismus* – оптимізм. Твірна основа запозичена з французької мови XVIII ст. і тлумачиться як ад’ективний компаратив „*bester*“ [14, с. 602] – кращий. Інтернаціональний суфікс *-ismus* у німецькій лінгвістиці бере активну участь у творенні абстрактних іменників чоловічого роду [9, с. 166]. Позитивна семантика ілюстрованого приклада зумовлена наявністю позитивної семи „якісний“ в мотивуючому слові. Суфікс *-ismus* тільки модифікує психоемоційний стан, але в його виникненні участі безпосередньо не бере. Отож, він є модифікатором позитивного значення.

Коли йдеться про третю схему, слід зазначити, що в її межах виявлено три основні семантичні моделі типу: 1) Pref._{pos.} + V_{neutr.} → N_{pos.}, наприклад: *Zu-versicht* – впевненість, віра, переконаність (**versichern** – 1. *als wahr beteuern, garantieren* – істино запевняти, гарантувати; 2. *jmdm. beteuern, als wahr erklären* – клястися, заявляти як істину; 3. *jmdm. Gewissheit über eine Sache geben* – уселяти впевненість у кого-небудь; 3.1. *Sie können sicher sein, dass ...* – Будьте певні, що ...; 3.2. *bitte glauben Sie, dass ..., seien Sie überzeugt, dass ...* – Будь ласка повірте, що ...; будьте певні, що ... [12, с. 1019]). Позитивне значення префікса *zu-* вступає у взаємодію з нейтральними семами „досвідчений“ і „світогляд“, що містяться в семантичній структурі мотивуючого слова, і впливає на них, формуючи позитивні почуття та емоції. У цьому контексті префікс *zu-* є префіксом-оператором емотивного значення; 2) Pref._{pos.} + V_{pos.} → N_{pos.}, наприклад: *Zu-trauen* – довіра (**trauen** – 1. *Glauben, Vertrauen schenken* – мати довір’я, віру [12, с. 947]). Поява позитивного емотивного значення у похідному слові детермінована позитивною твірною основою й позитивним префіксом, який інтенсифікує характер емоційного ставлення до навколишнього світу. Тут йдеться про префікс-модифікатор та 3) Pref._{pos.(neg.)} + V_{pos.} → N_{pos.}, наприклад: *Ver-trauen* – впевненість, переконаність, віра [12, с. 1023]. Твірна основа проілюстрованого похідного іменника аналогічна твірній основі іменника семантичної моделі 2). Значення префікса *ver-* апелюють: а) до повільного припинення дії або стану, які означає основне дієслово; б) до граничності чи підсилення значення перехідного дієслова; в) до транспортування предмета в просторі, або зміни стану, які означає основне дієслово; г) до протилежного напрямку чи невдалої дії та г) до віддалення, яке пов’язане з граничністю [9, с. 306-307]. Хоча префікс *ver-* є полісемічним, його домінуюча семантична ознака лежить у площині граничності дії, або стану. Суттєвого впливу

на значення похідного іменника даний афікс не має. Статус розглядуваного префікса тотожний статусу префікса *zu-* у семантичній моделі 2), тобто це префікс-модифікатор. Підсумовуючи сказане, звернемося до думки З. Валюх: „Характерно, що в словотворенні іменників провідну роль відіграють дієслівні основи, а в дієслівному, навпаки, – субстантивні основи. Це зумовлено, очевидно, відомою єдністю протилежностей іменника і дієслова, які можуть існувати лише як складники цієї єдності і функціонують лише в її межах“ [2, с. 27]. Учений доходить висновку, що більшу схильність до афіксального словотворення виявляють ті частини мови, яким властивий високий ступінь поляризації. Названі протилежності й словотвірні чинники, що детермінують емотивну семантику, виявляються в можливості мотивувального іменника – виконувати функції суб’єкта дії. Щоб уникнути нівелювання емотивності семантики похідного слова, слід розглядати, приміром, дієслівну чи ад’єктивну твірні основи як сутнісні характеристики, що вживаються в нових для них *функціях* номінації. Урахування розмаїтості й специфічності граматичних категорій мотивувальних слів дає змогу більш чітко окреслити межі тематики лексико-семантичної групи дериватів, виявити взаємодію між емпіричною частиною семантики слова й стрижневою семою.

Помітну роль у творенні аналізованих синонімів виконує словоскладання. Серед основних схем словоскладання синонімів лексеми *Hoffnung* можна виокремити дві схеми: 1. $N + N \rightarrow N$ та 2. $Pr\ddot{a}p. + N \rightarrow N$.

Усередині першої схеми зафіксовано п’ять семантичних моделей: 1) $N_{neutr.} + s + N_{neg.} \rightarrow N_{pos.}$; 2) $N_{neutr.} + s + N_{pos.(neg.)} \rightarrow N_{neg.}$; 3) $N_{neutr.} + s + N_{neutr.} \rightarrow N_{pos.}$; 4) $N_{pos.} + N_{pos.} \rightarrow N_{pos.}$ та 5) $N_{neutr.} + N_{neutr.} \rightarrow N_{pos.}$.

До першої семантичної моделі типу $N_{neutr.} + s + N_{neg.} \rightarrow N_{pos.}$ належить складне слово *Hoffnung-s-schimmer* – проблиск надії (**Hoffnung** – 1. *Wunsch für die Zukunft, Wunsch, dass in der Zukunft etwas geschehen möge* – побажання на майбуття, нехай здійсниться щось у майбутньому; 2. *Glauben an die Erfüllbarkeit des Gewünschten* – віра у здійснення бажаного; 2.1. *versprach sich etwas (Bestimmtes) vom Erfolg seines Konzerts* – пообіцяти щось (конкретне) у разі успіху його концерту; 2.2. *jmdn. (fälschlicherweise) an die Erfüllbarkeit des Gewünschten glauben machen* – (помилково) запевняти кого-небудь у здійсненні бажаного; 3. *(zuversichtliche) Erwartung* – (впевнене) очікування; 3.1. *schwanger sein, in Erwartung sein* – бути вагітним, в очікуванні; 4. *Möglichkeit, dass der gewünschte Erfolg eintritt* – можливість, що бажаний успіх прийде; 5. *nicht gerechtfertigte, falsche Vorstellung von der Wirklichkeit, Illusion* – хибна уява про дійсність, ілюзія; 6. *jmd., von dem man glaubt, dass er zum gewünschten Erfolg verhelfen kann* – хтось, на кого сподіваються, що він може допомогти здійснити бажане; 6.1. *er allein kann vielleicht noch helfen* – мабуть тільки він зможе допомогти; **Schimmer** – 1. *schwacher Glanz, schwacher Schein, leichtes Funkeln, zartes Leuchten* – слабкий блиск, слабе світло, сяйво, мерехтіння, м’який блиск; 2. *Ahnung, Spur* – передчуття, підозра, ознака, прикмети; 2.1. *nichts wissen, keine Ahnung von etwas haben* – нічого не знати, не мати жодної уяви про щось [12, с. 592, 815]). У

ілюстрованому прикладі семантична структура першого компонента нейтралізувала негативні семи „невиразний“ і „необізнаний“ другого компонента. Якщо розглядати з'єднувальний елемент *-s-* як відлуння індоєвропейського маркера іменників активного класу [6, с. 12], то треба визнати активність першого компонента *Hoffnung* і відповідно пасивність другого компонента *Schimmer*. У результаті цього процесу й з'явилася позитивна емотивність у складному слові *Hoffnungsschimmer*.

Стосовно другої семантичної моделі, то її тип $N_{\text{neutr.}} + s + N_{\text{pos. (neg.)}} \rightarrow N_{\text{neg.}}$ можна простежити на прикладі *Hoffnungsfunke* – мізерна надія (Інформацію про смислове наповнення мотивуючого слова **Hoffnung** див. вище; **Funke** – 1. *glühendes Teilchen* – іскра; 1.1. *kleine Dinge erzeugen große Ereignisse* – за малим іде велике; 1.2. *der Anlass für die folgenden Geschehnisse* – причина для наступних подій; 2. *kleine, kurze aufleuchtende Lichterscheinung* – проблеск; 3. *Eingebung, plötzlich aufkommender außerordentlicher* – раптова екстраординарна думка; 4. *(k)ein bisschen* – небагато; трохи [12, с. 383]). Негативно-емотивне значення *Hoffnungsfunke* можна пояснити наявністю негативних сем „нетривалість“ і „обмеження“ у структурі другого компонента моделі.

Третю семантичну модель типу $N_{\text{neutr.}} + s + N_{\text{pos.}} \rightarrow N_{\text{pos.}}$ зафіксовано в складному слові *Zukunftsglaube* – віра в майбутнє (**Zukunft** – 1. *die noch bevorstehende Zeit* – майбутній час; 2. *in der Zukunft liegendes Geschehen, Schicksal* – майбутня подія, доля; **Glaube** – 1. *innere Gewissheit, die von Beweisen unabhängig ist, gefühlsmäßige Überzeugung, unerschütterliches Vertrauen, Zuversicht* – внутрішня впевненість, яка не залежить від доказів, емоційне переконання, непохитна віра, впевненість, переконаність; 1.1. *er glaubt mir nicht* – він мені не вірить; 1.2. *er glaubte, dass ...* – він упевнений, що...; 2. <Rel.> *aufgrund fremder Mitteilungen, geoffenbarter Wahrheiten od. eigener innerer Erfahrung die innere Gewissheit über das persönliche Verhältnis zu Gott* – (рел.) віра в існування Бога, на основі чужих розповідей, прозріння або власного внутрішнього досвіду; 2.1. *den Märtyrertod erleiden* – померти мученицькою смертю; 2.2. *Bekenntnis, Heilslehre* – віросповідання, віра, віровчення, християнство [12, с. 1112, 427]). Виникнення позитивної емотивності в складному слові *Zukunftsglaube* зумовлене другим компонентом, семантична структура якого містить експресивно забарвлені семи „духовна сліпота“ та „наївність“.

Прикладом четвертої семантичної моделі типу $N_{\text{pos.}} + N_{\text{pos.}} \rightarrow N_{\text{pos.}}$ може слугувати складне слово *Lichtblick* – приємна майбутня подія, надія (**Licht** – 3. <fig.> 3.1. *Geist, Wissen* – <перен.> розум, думка, знання, свідомість; усвідомлення; 3.1.1. *seine Kenntnisse ausbreiten, (wirkungsvoll) zur Geltung bringen* – розширювати свої знання, виставляти у вигідному світлі; 3.2. *Klärung, Aufdeckung* – пояснення, роз'яснення, виявлення, виявляння; 3.2.1. *etwas zu verbergen haben* – приховування; 3.2.2. *etwas entdecken, klären, aufdecken, enträtseln* – щось розкривати, прояснювати, відкривати, виявляти; 3.2.3. *Klarheit in eine Sache bringen* – вносити ясність у якусь справу; 3.2.4. *ein Geheimnis lüften, offenbar werden lassen, verraten* – розгадати таємницю, проникнути в таємницю; **Blick** – 4.

<fig.> *Zeichen (des Einverständnisses)* – <перен.> знак (згоди); **5.** *Wahrnehmungsvermögen* – сила істини [12, с. 616, 198]). Одержані вище відомості про семантичну структуру обох компонентів дають змогу констатувати, що складне слово *Lichtblick* має позитивне значення, яке зумовлене позитивною семантикою сем його складників, зокрема, „мудрість“ та „духовна енергія“.

I, нарешті, п'ята семантична модель типу $N_{\text{neutr.}} + N_{\text{neutr.}} \rightarrow N_{\text{pos.}}$, прикладом якої є складне слово *Silberstreifen* – пробіск надії (**Silber** – 1.1. <fig., poet.> *silbriger Schimmer* – <перен., поет.> срібне мерехтіння; **Streifen** – <geh.> *Streif* <пишномовно> стрічка **1.** *langes, schmales Stück* – довга, вузька смужка [12, с. 867, 913]). Виникнення позитивної семантики в складному слові зумовлене поєднанням нейтральних сем обох компонентів, які контрастують між собою і водночас перебувають у постійному контакті. До опозицій належать: „світло – темрява“; „колір – безбарвність“; „емоція – розум“; „широчинь – тіснота“; „обсяг – плоскість“; „форма – зміст“ тощо. У світлі закону протилежностей їх контраст переходить у якісно нове значення, природа якого, в нашому випадку, позитивна.

У царині другої схеми $\text{Präp.} + N \rightarrow N$ виокремлюємо семантичну модель типу $\text{Präp.}_{\text{pos.}} + N_{\text{neutr.}} \rightarrow N_{\text{pos.}}$, наприклад: *Ausweg* – вихід (**Aus** – **1.** *herkommend von* – спричинений; **Weg** – **9.** <fig.> *Laufbahn, Bahn zum Ziel* – <перен.> поле діяльності, кар'єра, шлях до мети; 9.1. *das muss geschehen, das ist unumgänglich* – це повинно трапитись, це неминуче; 9.2. *man nimmt sich vieles vor u. bleibt dann doch bei seinen alten Fehlern* – братися за купу справ і нічого не зробити; 9.3. *nicht das eigentliche Ziel, sondern der Weg dorthin ist das Entscheidende* – не власна амбіція, а шлях туди веде; 9.4. <Sprichw.> *ein fester Wille führt zum Erfolg* – <присл.> Без охоти немає роботи [12, с. 123, 1054]). Позитивне значення складного іменника зумовлене першим компонентом семантичної моделі, що містить сему „наслідок“. Вочевидь, зв'язок між причиною і наслідком опосередковано позитивною каузативною ситуацією [3, с. 161-162], фрагменти якої відбиває в своїй глибинній семантичній структурі прийменник *aus* і репродукує у процесі словоскладання.

Цікавим є аналіз вираження емотивності в словосполученнях, які ми розглядаємо в нашій студії як рівноправні одиниці номінації поряд із словом. Безпосереднє звернення до лексикографічних праць [11, с. 284, 571, 585; 17, с. 278, 474, 483] виявляє лакунарність кодифікації словосполучень *Glaube + Hoffnungsstrahl* і *positive Perspektive* як застиглих фразеологічних єдностей. У цьому світлі семантику й структуру зазначених вище словосполучень розглядаємо як вільні словосполучення й складні назви, утворені за двома структурними схемами: 1. $N + N$, наприклад: *Glaube + Hoffnungsstrahl* – віра + пробіск надії = надія, сподівання та 2. $\text{Adj.} + N$, наприклад: *positive Perspektive* – (перен.) позитивна перспектива = надія. У проілюстрованих прикладах словосполучення вживаються в переносному позитивному оцінному значенні афективного стану людини. Очевидною є інтеграція кількох різноманітних категорій: психоенергетична: *Hoffnungsstrahl*, емоційна: *Hoffnungs-*, ментальна: *Perspektive*, духовна: *Glaube*, аксіологічна: *positive*.

Виокремлюємо два процеси: 1) домінування семантики емотивності в структурі другого (складного) іменника в межах словосполучення: *Glaube* + *Hoffnungsstrahl* та 2) рівноправність обох слів – прикметника й іменника в межах словосполучення: *positive Perspektive*. Унаочнимо дані процеси у вигляді математичних рівнянь, наприклад, смислові відношення процесу 1) релевантні рівнянню: *Glaube* < *Hoffnungsstrahl*, тобто їх можна охарактеризувати як непропорційні, асиметричні: семантична структура кожного із слів словосполучення відрізняється за кількісними й якісними параметрами, наприклад: слово *Glaube* – це – абстрактний віддієслівний дериват, утворений за допомогою маскуліного суфікса *-e*, який наразі вважають непродуктивним і інтерпретують як суфікс *nomina agentis*, маркер осіб певних національностей, назв деяких тварин і слів різного походження [9, с. 164]; твірна основа похідного слова – полісемічна – вживається в чотирьох значеннях [12, с. 427-428]; тоді як слово *Hoffnungsstrahl* – композит, який містить дві іменникові основи та з'єднувальний елемент *-s-*; кожний із його компонентів – полісемічний, приміром, *Hoffnung*, як уже зазначалося, реалізується в шести значеннях, а *Strahl* у чотирьох відповідно [12, с. 910]; смислові відношення процесу 2) формально мають вигляд: *positive* = *Perspektive*, тобто їх можна охарактеризувати як пропорційні, симетричні: обидва слова іншомовного походження, обидва із французької мови, обидва асимілювались у німецькій мові згідно мовних норм і правил, обидва універсальні, оскільки їх семантичне поле може охопити левову частку теоретичної й прикладної діяльності людини; хронологічно іменник з'явився на два століття раніше, ніж прикметник (XVI ст.), що зумовило, очевидно, його активізацію: вживається у чотирьох значеннях проти двох значень прикметника [12, с. 721, 732]. Прикметник у семантичній структурі словосполучення *positive Perspektive* можна вважати інтенсифікатором, оскільки у разі його невживання змінюється лише інтенсивність емоційної оцінки щодо іменника. Механізм же створення емотивності останнього не порушується.

Підсумовуючи наведений аналіз семантичної структури синонімів емотивної лексеми *Hoffnung*, вважаємо, що має сенс виокремлювати загальні схеми утворення емотивної синонімічної лексики, а також семантичні моделі в межах загальної схеми, крізь які просвічує їхня смислова глибина і структура яких, притаманна німецькій лінгвокультурі, являє собою парадигму її мислення.

Подальші дослідження за окресленою тематикою передбачатимуть встановлення ієрархічної структури полісемантів синонімічного / антонімічного рядів за допомогою квантитативних методів і компаративного аналізу.

Література

1. Бугорская Н.В. Антропоцентризм как категория современного языкознания / Н.В. Бугорская // Вопросы психолінгвістики. – 2004. – № 2. – С. 18–25.
2. Валюх З. Іменники української мови як база дієслівного словотворення / Зоя Валюх // Наук. вісник Херсонського держ. ун-ту. – 2008. – Вип. 8. – С. 25–30. – (Серія: „Лінгвістика“).

3. Глущук Г. Причинність, каузальність, каузативність: сучасний лінгвокогнітивний підхід до проблеми / Ганна Глущук // Наук. вісник Херсонського держ. ун-ту. – 2008. – Вип. 8. – С. 159–163. – (Серія: „Лінгвістика“).
4. Демецька В.В. Теорія адаптації: крос-культурні та перекладознавчі проблеми / Демецька В.В. – Херсон : МЧП „Норд“, 2007. – 346 с.
5. Загнітко А. Сучасні типології концептів: когнітивний, лінгвокультурологічний, прагматичний аспекти / Анатолій Загнітко // Наук. вісник Херсонського держ. ун-ту. – 2010. – Вип. XI. – С. 33–46. – (Серія: „Лінгвістика“).
6. Левицкий В.В. Основы сравнительной морфологии германских языков / Левицкий В.В. – Черновцы : Рута, 2004. – 127, [1] с.
7. Приходько А.И. Роль и место эмоций в формировании картины мира / А.И. Приходько // Новая филология. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 37. – С. 52–55.
8. Новиков Л.А. Семантика русского языка : учеб. пособ. / Новиков Л.А. – М. : ВШ, 1982. – 272 с.
9. Степанова М.Д. Словообразование современного немецкого языка / Степанова М.Д. – М. : Изд-во ЛНЯ, 1953. – (Б-ка филолога).
10. Bulitta E. Wörterbuch der Synonyme und Antonyme / Erich u. Hildegard Bulitta. – Frankfurt am Main : Fischer Taschenbuch Verl., 1991. – 795, [5] S.
11. Der Duden: in 12 Bd. / [hrsg. v. der Dudenredaktion]. – Mannheim : Dudenverl., 2002.– Bd. 11 : Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik. – 2002. – 955, [5] S.
12. Der kleine Wahrig: Wörterbuch der deutschen Sprache / [hrsg. u. neu bear. von Renate Wahrig-Burfeind]. – München : Bertelsmann Lexikon In-t, 2007. – 1151, [1] S.
13. Handwörterbuch der deutschen Gegenwartssprache : In 2 Bd. / [unter der Leitung von Günter Kempcke]. – Berlin : Akademie Verl., 1984– Bd. 1: A – K. – 1984. – 705, [1] S.
14. Kluge F. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache / Friedrich Kluge. – Berlin : WdeG, 1999. – 921, [3] S.
15. Paul H. Deutsches Wörterbuch / Hermann Paul. – Tübingen : Max Niemeyer Verl., 1992. – 1130 S.
16. SW: Synonymwörterbuch. Sinnverwandte Ausdrücke der deutschen Sprache / [hrsg. von Herbert Görner, Günter Kempcke]. – Leipzig : VEB Bibliogr. In-t, 1982. – 643, [1] S.
17. Wörter und Wendungen: Wörterbuch zum deutschen Sprachgebrauch / [hrsg. v. Erhard Agricola]. – Leipzig : VEB Bibliograph. In-t, 1972. – 818, [2] S.

Summary

In the article semantic structure of the German synonyms emotive lexeme *Hoffnung* (hope) is analyzed. Three main types of synonyms: derivatives, complex and free phrase are identified. Found that the positive semantics of synonyms in general due to their components.